

NOORDERZON 2022 – MARGJE WITTERMANS/WAAROM TRUUS Wat zou u doen?

Bij het inspreken van een documentaire over het leven en werk van Truus Wijsmuller raakt actrice en theatermaakster Margje Wittermans diep geëmotioneerd. Een brok in haar keel en even later komen de waterlanders. Ze voelt een grote verbondenheid met deze verzetsvrouw. In 'Waarom Truus' gaat Margje op zoek naar deze verbondenheid en brengt ze een bijzondere vrouw weer tot leven. Een vrouw die zich door niemand liet stoppen in haar werk om anderen te redden.

Het is Noorderzondag: traditioneel de laatste dag van het Noorderzon Festival.

Ook nu mooi weer: de ergste hitte is verdreven, wolken en zon wisselen elkaar speels af en er staat een lekkere bries. Ik kan me een festivaleditie herinneren waarin het terrein erbij lag als 'Het Verdrongen Land van Saefthinghe', maar de laatste jaren staan we vooraan bij het uitdelen van zomers weer.

Op deze laatste zondag staan er ook kraampjes op het terrein waar cultuuraanbieders hun waar aanprijzen, informatie verstrekken en in gesprek gaan. Daarnaast een ideaal, informeel moment voor producenten, locaties en gezelschappen om nieuwe samenwerkingsverbanden te verkennen. Groot gelijk als je plots burens bent. Wat zou u doen?

Margje Wittermans is geen onbekende. Ze komt uit een acteursnest (dochter van, zus van), is theater- en stemdocent in Arnhem, ze zingt, speelt, bedenkt en maakt. Kortom: een theaterduizendpoot! Maar wie is in hemelsnaam Truus?

Geertruida (Truus) Wijsmuller-Meijer (21 april 1896 - 30 augustus 1978) wordt geboren in

Alkmaar in een hervormd-liberaal gezin.

Van haar ouders leert ze om altijd als het nodig is, op te komen voor mensen die het meest verdrukt zijn. Ze volgt twee jaar de Handelsschool en wordt daar beschreven als 'een ijverig maar wanhopig geval'. In Amsterdam werkt ze bij een bank en leert daar haar toekomstige man

kennen: Joop Wijsmuller. Het huwelijk blijft kinderloos en Truus gaat sociaal- vrijwilligerswerk doen. Binnen de kortste keren zit ze, met de volledige steun van man Joop, tot over haar oren in het welzijnswerk. Niet alleen in besturen en directies: ze steekt zelf flink de handen uit de mouwen. Dan komt in 1933 Hitler aan de macht...

Het begint met een paar Joodse kennissen in Duitsland te helpen naar Nederland te komen. Na de Kristallnacht reist Truus naar het Nederlands-Duits grensgebied en smokkelt een Jiddisch sprekend Pools jochie onder haar rokken mee. Even later weet ze een groepje van zes kinderen uit Hamburg naar het nog veilige Holland te krijgen. Ze richt het 'Korps Vrouwelijke Vrijwilligers' op en bouwt aan een enorm netwerk van contacten in alle lagen van de bevolking. De Britse regering besluit duizenden Joodse kinderen uit Duitsland tot 17 jaar (dan vormen ze nog geen bedreiging voor de toch al schaarse werkgelegenheid) een tijdelijk verblijf te bieden. Maar wie krijgt die kinderen daar? En wie weet de Nazi's zo ver te krijgen dat toe te staan?

De nuchtere en daadkrachtige, Hollandse Truus wordt in Londen ontboden. En op missie gezonden naar Wenen voor een ontmoeting met de beruchte nazi Eichmann die verantwoordelijk is voor de gedwongen 'emigratie' van de Weense Joden. Eichmann snauwt haar eerst af maar Truus geeft niet op. Hij doet haar een duivels voorstel: ze mag op de eerstvolgende shabbat – de heilige Joodse rustdag – zeshonderd kinderen meenemen.

'Dat doet ze nooit en lukt haar nooit,' denkt Eichmann. Hij onderschat Truus.

Die spoedt zich naar het station, chartert en reserveert treinen en op zaterdag 10 december 1938 vertrekt ze met zeshonderd kinderen naar Hoek van Holland. Vijfhonderd kinderen reizen naar Engeland, de rest wordt in Nederland opgevangen. Het afscheid van ouders en kinderen in Wenen was hartverscheurend: op dat moment was geen enkel kind nog wees. Enkele maanden later waren ze dat nagenoeg allemaal...

Van het een kwam het ander. Tot september 1939 heeft Truus iets meer dan tienduizend kinderen uit het nazigebied naar Engeland weten te krijgen. Nóg eens achttienhonderd bleven er in Nederland. Op 24 augustus 1939 passeert ze voor de vijftigste keer de grens bij Bentheim. De Gestapo stuurt zelfs een blaaskapel om dit 'jubileum' te vieren. Truus luistert kort beleefd, knikt een bedankje en reist snel door. Met in haar handtas altijd een tandenborstel, een stuk zeep en een handdoek. Je wist maar nooit... In de oorlogsjaren bleef ze zeer actief in het verzet en zich inzetten voor haar medemens in nood. Na de oorlog werd ze overladen met onderscheidingen en...vergeten.

In vijf kwartier bezingt en vertelt Margje het leven en werk van Truus.

Plek van handeling is de benedenzaal van theater Bij Vrijdag (het voormalig Prinsentheater). Die voelt als een hele logische en vanzelfsprekende plek. In de entree is een foto-expositie ingericht met korte toelichtingen. Er zijn veel ouderen én verrassend genoeg behoorlijk wat jongeren, twintigers. Margje wordt fantastisch bijgestaan door Janos Koolen: een multi-instrumentalist. Piano, gitaar, banjo en klarinet: hij bespeelt het allemaal en ook nog eens bevolgen en goed.

Margje is een verdienstelijk verteller, wisselt schijnbaar moeiteloos van personages. Maar pas écht krachtig wordt het als ze zingt. Zoals het nummer 'Donna, donna': een lied over een kalf dat naar de slacht wordt gebracht. Het werd gemaakt door Sholom Secunda (muziek, ook bekend van 'Bei Mir Bistu Shein' door de 'Andrew Sisters') en Aaron Zeitlin (tekst) en wereldberoemd in de uitvoering van Joan Baez. Beide makers werden in de oorlog gedeporteerd en overleefden.

Ook het slotlied is indrukwekkend. Het origineel is van Charles Aznavour. Een prachtige vertaling van Jurrian van Dongen werd gezongen door Willeke Alberti & Jenny Arean met als titel 'Geef mij de moed'. Margje hoopt zo tijdens de voorstellingen antwoord te krijgen op de vraag wat het

geheim van die fascinatie op een dieper niveau is. Drie spirituele mensen suggereerden al dat zij in een vorig leven Jodin was of in ieder geval een Joodse ziel heeft...

De bewondering, ja liefde van Margje voor Truus is voelbaar, bijna tastbaar. Dat iemand met een constant en groot gevaar voor eigen leven anderen helpt.

Heldhaftig werk dat grenst aan het ongelooflijke. Wat zou u doen? Margje hoopt zo dat zij het onder gelijke omstandigheden ook zou durven, ook zo dapper zou zijn, de moed zou hebben, ook zou doen. Maar tegelijk hoopt ze, net als ik en heel veel anderen dat het nooit nodig zal zijn om die keuze te moeten maken. En zet ze zich in om op microniveau de wereld ietsje mooier te maken. Door thee te zetten voor en te drinken met een hulpbehoevende burens, boodschappen voor anderen te doen, de helpende handen toe te steken waar nodig. Een bijzondere voorstelling te maken over een bijzondere vrouw welke anderen mensen hopelijk weer inspireert. Mij in elk geval. Wat zou ik doen? Ik zing zachtjes het refrein:

*Geef mij de moed om me niet af te wenden
Moed om nieuwsgierig te blijven en vrij
Zonder angst voor het onbekende
De trots en de schaamte voorbij!*

Hoofdafbeelding: © Jelle Kuiper, Margje Wittermans

Spel: Margje Wittermans
Regie: Bruun Kuijt
Muziek: Janos Koolen

Artikelen over Noorderzon

In [dit overzicht](#) zijn alle artikelen van Theater050 over Noorderzon Festival of Performing Arts & Society terug te lezen.

DIO VAN VELDEN
31-08-2022